

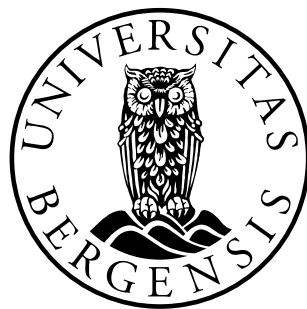
MØTEDOKUMENTER

(

Forskningsutvalget

28.01.2016

UNIVERSITETET I BERGEN

**Forskningsadministrativ avdeling
Januar 2016**

Universitetets forskningsutvalg

Torsdag 28. januar
1230-1430
Kollegierommet
Musépllass 1

Saksliste

I. Godkjenning av innkalling og saksliste

II. Protokoll fra møte 10. desember 2015

III. Saker

FU 1/16	Kommersialisering og innovasjon Innledning fra BTO v/Randi Taxt
FU 2/16	Nytt system for lagring av sensitive data Orientering v/ Tore Burheim (IT-avdelingen) og Arne R. Ramslie (Kollegiesekretariatet)
FU 3/16	Veilederopplæring. Anbefalinger fra en arbeidsgruppe Saksforelegg. Vedlegg

IV. Orienteringer

a.	Kvoteordningen Orientering
b.	Fellesresurs med NTNU i Japan Orientering
c.	UiBs Bruxelles- kontor Orientering
d.	

Eventuelt

Universitetets forskningsutvalg

Møte 10. desember

1230-1500

Kollegierommet,

Muséclass 1

Protokoll-utkast

Til stede: Anne Christine Johannessen, Einar Thomassen, Harald Walderhaug, Eyvind Rødahl, Inger Hilde Nordhus, Birgit Falch, Annelin Eriksen, Hilde M. Engjom, Sæbjørg Walaker Nordeide, Jin Sigve Mæland, Sindre Dueland,

Fra Forskningsadministrativ avdeling: Heidi A. Espedal, Bjørn Einar Aas, Kristin Egset Kjøde, Espen Dahle

I. Godkjenning av innkalling og sakliste

Sakslisten ble godkjent.

II. Protokoll fra møte 12. november

Protokollen ble godkjent

III. SAKER

FU 23/15	Nærings-ph.d.-ordningen. Underdirektør Kirsti Aarøen informerte fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Universitets- og høyskolerådet som har sett på kostnadsberegning og finansiering av veiledning og opphold ved gradgivende UH-institusjon. Arbeidsgruppen ble bl.a. bedt om kartlegge nivå og type kostnader institusjonene har samt Gi forslag til hva som skal danne grunnlag for enhetlig pris eller prisramme. Orienteringen er tilgjengelig her.
FU 24/15	Karriereutvikling for postdoktorene Saksforlegg var utsendt med sakslisten. Saken ble lagt frem for utvalget som et første ledd i en diskusjon om postdocenes status ved UiB generelt og fakultetene. Seniorrådgiver Espen Dahle presenterte hovedpunktet og konklusjoner fra en rapport utarbeidet av Universitets- og høyskolerådet som bl.a. peker rapporten peker på at postdoktorene lider under svak oppfølging fra institusjonen. Institusjonene har i mange tilfeller ikke rutiner for å følge opp progresjon og måloppnåelse i postdoktorprosjekter. Rapporten tar til orde for at institusjonene må legge til rette for at postdoktorene er best mulig rustet til å kvalifisere seg til stillinger på neste trinn i karriereløpet. I så måte kan manglende undervisningserfaring i postdoktorperioden være en utfordring for kandidaten. Prodekanene var bedt om bes om å forberede korte innlegg om status og eventuelle tiltak ved sine respektive fakultet. Antallet postdoc varierer mellom fakultetene. mellom fakultetene, men det var enighet om behov for oppfølging av denne stillingsgruppen som i enkelte sammenhenger ikke blir vist tilstrekkelig oppmerksomhet. Særskilte tiltak og samlinger er relevant for hele stillingsgruppen bl.a. med sikte på opplæring og innføring i søknadsskriving, samt å bygge CV-er for slik at de tilegner seg den faglig og internasjonal selvstendighet som er nødvendig. Det var tilslutning i utvalget til at fakultetene foretar en gjennomgang av hvordan postdoktorordningen fungerer og hvordan postdoktorenes prosjekter følges opp faglig, som første skritt i en mer systematisk gjennomgang av denne stillingsgruppens situasjon.

FU 25/15	<p>Kvoteordningen</p> <p>Saksforelegg og vedlegg (1 og 2) var utsendt med sakslisten.</p> <p>Viserektor Anne Christine Johannessen orienterte. DAMVAD evaluerte ordningen og Kritikken mot ordningen var reell, men UiB har fått støtte for sin praksis knyttet til kompetansebygging i sør. Kunnskapsdepartementet arbeider med utformingen av en programbeskrivelse for det nye partnerskapsprogrammet. Det legges opp til at det skal være likevekt mellom nord, tilsvarende det vi kjenner fra NORHED. Norske universitet og høyskoler vil få mulighet til å påvirke innretningen av det nye partnerskapsprogrammet. Senter for internasjonalisering av utdanning (Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU) vil utvikle et fullstendig forslag til programdokument som vil bli sendt på foreleggelse til norske universitet og høyskoler i januar 2016, med noen ukers frist for innspill. Forventet tidspunkt for utlysning vil være mars 2016, med tentativ søknadsfrist 1. september 2016 og oppstart av godkjente prosjekter fra 1. januar 2017.</p> <p>For ytterligere informasjon vises til SIUs websider for det nye partnerskapsprogrammet som er tilgjengelige her.</p>
FU 26/15	<p>Erfaringer med SFF prosessens første trinn</p> <p>Saksforelegg var utsendt med sakslisten. Seniorrådgiver Arne S. Svindland orienterte. Til SFF-IV ble det sendt 27 søknader, mer enn noen gang før. Søknadene fordeler seg slik mellom fakultetene: HF 4, MN 10, MOF 6, SV 5, PSYK 1 og JUS 1. 6 institutter sendte inn mer enn én søknad. På nasjonalt plan ble det sendt inn 150 søknader, også det mer enn noen gang før. NFR ønsket i denne runden at institusjonene skulle begrense antall søknader, men skjedde ikke ved UiB, og heller ikke ved andre institusjoner, om man skal man dømme etter totalt antall søknader. I diskusjonen ble det understreket at det ofte er avgjørende for kvaliteten at søknadsarbeidet starter tidlig. Fakultetene hadde gode og til dels omfattende prosesser frem mot søknadsprosessen. Enkelte fakultet hadde etablert interne frister, bl.a. med sikte på tildeling av støtte til seminarer og forberedelser av søknadene. Forskningsadministrativ avdeling fikk honnør for det gode støtteapparatet og mobiliseringen til SFF.</p> <p>Utvalget tok saken til orientering.</p>

IV. Orienteringer

a.	<p>Elitesatsingen</p> <p>Avdelingsdirektør Heidi A. Espedal orienterte. Fra 2015 bevilget Kunnskapsdepartementet (KD) 100 mil. kroner for å styrke arbeidet med fremdragende kvalitet for å utvikle flere verdensledende fagmiljøer. Av dette er 70 mil. kroner fordelt etter spissede kvalitetskriterier til institusjoner med fagmiljø som har særlige forutsetninger for å strekke seg mot verdenstoppen. Midlene gir en langsiktig styrking av budsjettene til de institusjonene som når opp i konkurransen, og skal brukes til rekruttering av internasjonale toppforskere. UiB fikk 13,7 mill. kroner i økt budsjettramme fra 2015 til dette. Ved UiB ble midlene utlyst med inntil 7 mill. kroner pr. år over 5 år. Det ble det lagt opp til et spisset løp der universitetsledelsen ville identifisere 3-4 miljøer som kunne rekruttere internasjonale toppforskere. Ved UiB er det så langt tildelt midler til tre forskere i hhv. biologisk og medisinsk psykologi, informatikk og diabetesforskning.</p>
b.	<p>Veileder fellesgrader Ph.D. Utarbeidet av UHR</p> <p>Vedlegg var utsendt med sakslisten</p>

c.	Tildelinger i FRIPRO Vedlegg med oversikt over tildelingene ble omdelt i møtet
d.	UiB og NTNU etablerer samarbeid med Innovasjon Norge i Japan. Seniorrådgiver Bjørn Einar Aas orienterte om avtalen som undertegnes 11. desember. NTNU og UiB går sammen om en felles stillingsressurs som rekrutteres lokalt, og blir en del av arbeidsfellesskapet i lokalene som Innovasjon Norge i Tokyo deler med den norske ambassaden. Prosjektet er toårig. UiB og NTNU har allerede et godt samarbeid med japanske institusjoner innen områder som havforskning, energi og miljø. Samarbeidet omfatter forskning, forskerutdanning og studentutveksling.

Eventuelt

Ingen saker.

Utvalg:	Forskningsutvalget	Dato: 28.01.16
FU-sak: 3/16		Arkivsaknr.:

Veilederopplæring. Anbefalinger fra en arbeidsgruppe

Innledning

Forskningsutvalgets behandlet spørsmål om veilederopplæring i forbindelse med NOKUT-evalueringen av forskerutdanningen ved UiB. Forskningsutvalget diskuterte evalueringen i FU sak 8/14 og sier der om veilederopplæringen:

«NOKUT peker på at kapasiteten på veiledningsopplæringen er for liten. Dette er omtalt i UiBs handlingsplan for forskerutdanning og i Rapport og plan for 2013-2014. Avdelingsdirektøren slutter seg derfor til NOKUTs vurdering om at det er ønskelig å øke kapasiteten for veilederopplæring. Det bør vurderes å øke antall kurs som tilbys i veilederopplæring, både gjennom Uniped og gjennom andre kanaler.»

For å øke tilbudet på veilederopplæringen ble det satt i gang et arbeid der første ledd var å invitere professor Arild Raaheim ved Pedagogisk institutt, ansvarlig for den valgfrie modulen UPED622 til å innlede til diskusjon på FU-møtet i november 2014 (sak 16/14).

Det synes å være enighet om at for å nå UiBs overordnede strategiske målsetning om å tilby «fremragende forskningsbasert utdanning», må institusjonen ha et godt opplegg for opplæring og kompetanseutvikling for veiledere.

Arbeidsgruppens mandat og sammensetning

I Organisasjonsutviklingsprosjektet ble det oppnevnt en egen gruppe for forskerutdanningen (OU-7), som i sin rapport fremhevet viktigheten av doktorgradsveiledning og veilederopplæring. I oppfølgingen av OU 7 ble det nedsatt en arbeidsgruppe som skulle svare på følgende spørsmål som tidligere var drøftet i Forskningsutvalget:.

1. Hva er god ph.d.-veiledning?
2. Hva kan være felleselementene i veilederopplæringen og hva må være fagnært/fagspesifikt?
3. Hvordan kan UiB best styrke sin veilederopplæring?
4. Hvordan kan kapasiteten på UPED 622 økes og tilbys flere veiledere?
5. Bør veilederopplæringen (hele/deler) gjøres obligatorisk, og hvordan kan dette eventuelt best organiseres?

Arbeidsgruppen besto av:

Arild Raaheim (leder), Espen Dahle (FA), Annelin Eriksen (SV), Jan Fredrik Hovden (SV), Roland Jonsson (MO), Kristin Kalvik (MN), Berte-Elen Konow (JUS), Anne Beate Maurseth (HF) Martin Paulsen (FA), Berit Rokne (MO). Gruppen besto både vitenskapelig og administrativt ansatte samt alle fakulteter: Den startet sitt arbeid i august 2015 og leverte rapporten i desember.

Anbefalinger

Rapporten anbefalte følgende:

«Arbeidsgruppen anbefaler at veilederopplæringen ved UiB organiseres etter en tre-delt modell som består av (1) et kurs i forskningsveiledning (UNIPED622) organisert av program for universitetspedagogikk ved Institutt for pedagogikk; (2) et nyopprettet kurs i regler og rutiner knyttet til forskerutdanningen ved UiB; (3) fakultetsvise veilederseminarer. I tillegg anbefales det å opprette et forum for koordinering av veilederopplæring ledet av prorektor.

Arbeidsgruppen mener at arbeidet med opplæring av ph.d.-veiledere ved UiB bør prioriteres og ser at det finnes ulike måter å bedre kvaliteten og kapasiteten i veilederopplæringen på:

- Det eksisterende kurset i forskningsveiledning videreutvikles.
- Det utarbeides et kurs i regler og rutiner knyttet til veiledning av ph.d.-kandidater. Kurset bygger videre på det e-læringskurset som allerede er utarbeidet ved MOF.
- Fakultetene etablerer seminartilbud for sine ph.d.-veiledere.
- Det etableres et forum for veilederopplæring med ansvar for å koordinere UiBs tilbud innen opplæring for ph.d.-veiledere.»

Universitetsledelsen har behandlet rapporten og sluttet seg til anbefalingene.

Avdelingsdirektørens kommentarer:

Arbeidsgruppens rapport gir en god oversikt over ulike tradisjoner og ordninger for veiledning og veilederopplæring ved Universitetet i Bergen. Rapporten gir også et interessant innblikk i situasjonen ved en del sammenlignbare institusjoner i inn- og utland samt et godt bilde av de særskilte utfordringer som kan knyttes til veilederopplæringen.

Utgangspunktet ved UIB er godt. Hele 86 % av kandidatene er fornøyd eller svært fornøyd med sitt veilederforhold. Etter avdelingsdirektørens oppfatning vil arbeidsgruppens anbefalinger styrke den samlede veilederopplæring ved UiB, uten å redusere mulighetene for fag- og fakultetsorienterte tilpasninger.

Å iverksette arbeidsgruppens anbefalinger skal prioriteres. FA vil i samarbeid med MOF videreutvikle et kurs i regler og rutiner for universitetets doktorgradsveiledere og koordinere fakultetsvise tilpasninger. Kurset skal kunne tas via internett. FA vil også bistå i koordineringen og organiseringen av det faglige tilbudet som rapporten anbefaler. Arbeidsgruppens anbefalinger foreslår flere fakultetstiltak for å styrke veilederopplæringen.

Arbeidsgruppen anbefaler en fordobling av kapasiteten i UPED622 fra 20 til 40 deltakere, allerede fra 2016. Avdelingsdirektøren har merket seg forslaget og vil peke på at en slik kapasitetsøkning kan

komme til å kreve økte ressurser. 2016 er et budsjettmessig utfordrende år for UiB og den foreslåtte utvidelsen synes mer realistisk på et senere tidspunkt. På generelt grunnlag vil det imidlertid være behov for å sikre ressurser til en styrket veilederopplæring ved UiB.

Fakultetene oppfordres derfor til å arbeide systematisk med de tiltakene som foreslås for å styrke veilederopplæringen på UiB.

Rapporten «Kompetanse for veiledning» legges med dette frem for utvalget til drøfting og med følgende forslag til vedtak

Forskningsutvalget slutter seg til anbefalingene i den fremlagte rapporten «Kompetanse for veiledning» og ber universitetsledelsen også ressursmessig å legge til rette for en styrket veilederopplæring ved UiB.

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

Kompetanse for ph.d.-veiledning

Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

Arild Raaheim (leder)
Espen Dahle
Annelin Eriksen
Jan Fredrik Hovden
Roland Jonsson
Kristin Kalvik
Berte-Elen Konow
Anne Beate Maurseth
Martin Paulsen
Berit Rokne

Dato: 22.12.2015

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UIB

Innhold

Sammendrag.....	2
Innledning.....	4
Arbeidsgruppen	4
Bakgrunn	4
Kurs i forskningsveiledning (UPED622)	7
Veilederopplæring ved skandinaviske institusjoner	8
God veiledning.....	8
Arbeidsgruppens anbefalinger	9
Kurs i forskningsveiledning	10
Kurs i regler og rutiner	10
Fakultetsvise veilederseminarer	11
Forum for koordinering av veilederopplæring på ph.d.-nivå	12
Konklusjoner og hovedanbefalinger	13
Referanser	13
Appendix	15
Sammenfatning av fakultetenes kartlegging av eksisterende veilederopplæring.....	15

Sammendrag

Arbeidsgruppen ble bedt om å ta stilling til hvordan UiB best kan styrke sin opplæring av ph.d.-veiledere og hvordan denne bør organiseres. Dette mandatet signaliserte en implisitt forståelse av at veilederopplæringen bør styrkes, og dette har også vært arbeidsgruppens utgangspunkt.

UiB er satt sammen av et mangfold av fagmiljøer med svært ulike tradisjoner. Dette kommer også til uttrykk i veiledningen av ph.d.-kandidater. I noen fagmiljø inngår ph.d.-kandidatene i store forskergrupper og veiledes av en hel gruppe med erfarne forskere, i andre fagmiljø er det tradisjon for at veiledningsforholdet er et individuelt forhold mellom ph.d.-kandidat og én veileder. UiB har mange dyktige veiledere, enkelte har veiledet doktorgradskandidater i flere tiår, andre skal til å gjøre det for første gang. Videreutviklingen av opplæringstilbudet for ph.d.-veiledere må ta høyde for mangfoldet av fagtradisjoner, veiledere og veiledningssituasjoner.

Arbeidsgruppen støtter seg i sine anbefalinger til UiBs uttalte strategiske mål om å tilby forskerutdanning av høy, internasjonal kvalitet i alle fagmiljøer. I den forbindelse er anbefalingene i Salzburg II-erklæringen en viktig rettesnor. Her slås det fast at å tilby en profesjonell utvikling for ph.d.-veiledere er et institusjonelt ansvar. Arbeidsgruppen slutter seg dermed til OU7-rapportens anbefaling om at det bør være en sentral oppgave å avdekke behov for veilederopplæring og iverksette gode fellestiltak.

Etableringen av en ny løsning for opplæring av ph.d.-veiledere ved UIB gir oss muligheten til å foreta et strategisk valg. Gitt at veiledningen er en viktig bestanddel i forskerutdanningen så vil dette få konsekvenser for kvaliteten på det tilbudet fremtidige ph.d.-kandidater vil få ved vår institusjon.

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

Arbeidsgruppen anbefaler at opplæring av ph.d.-veiledere prioriteres som et viktig tiltak for å styrke forskerutdanningen. Dette innebærer at det legges til rette for et godt pedagogisk tilbud både for ferske og erfarne veiledere, slik at de kan videreutvikle sin kompetanse. Videre innebærer det både å gjennomføre noen konkrete tiltak umiddelbart og å legge til rette for at veilederopplæring prioriteres og videreutvikles i årene som kommer.

Arbeidsgruppen anbefaler at veilederopplæringen ved UiB organiseres etter en tre-delt modell som består av (1) et kurs i forskningsveiledning (UNIPED622) organisert av program for universitetspedagogikk ved Institutt for pedagogikk; (2) et nyopprettet kurs i regler og rutiner knyttet til forskerutdanningen ved UiB; (3) fakultetsvise veilederseminarer. I tillegg anbefales det å opprette et forum for koordinering av veilederopplæring ledet av prorektor.

Arbeidsgruppen mener at arbeidet med opplæring av ph.d.-veiledere ved UiB bør prioriteres og ser at det finnes ulike måter å bedre kvaliteten og kapasiteten i veilederopplæringen på:

- Det eksisterende kurset i forskningsveiledning **videreutvikles**.
- Det utarbeides et **kurs i regler og rutiner** knyttet til veiledning av ph.d.-kandidater. Kurset bygger videre på det e-læringskurset som allerede er utarbeidet ved MOF.
- Fakultetene etablerer **seminartilbud** for sine ph.d.-veiledere.
- Det etableres et **forum for veilederopplæring** med ansvar for å koordinere UiBs tilbud innen opplæring for ph.d.-veiledere.

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

Innledning

Veiledning spiller en nøkkelrolle i forskerutdanningen. Den er bindeleddet mellom fagmiljøet og den unge forskeren, hvor de faglige tradisjonene formidles. Den er også det viktigste bindeleddet mellom institusjonen og kandidaten, hvor institusjonens strategiske satsninger på forskerutdanningen iverksettes. Dette betyr at tiltak for å bedre kvaliteten på ph.d.-utdanningen må ta inn over seg forholdet mellom veileder og kandidat. God veiledning blir ofte trukket fram som den viktigste utfordringen for en styrking av ph.d.-utdanningen (Thune 2012, s. 44). For å oppnå UiBs overordnede strategiske målsetning om å tilby «fremragende forskningsbasert utdanning», er det derfor viktig at institusjonen har et godt opplegg for opplæring og kompetanseutvikling for veiledere.

UiB er satt sammen av et mangfold av fagmiljøer med svært ulike tradisjoner. Dette kommer også til uttrykk i veiledningen av ph.d.-kandidater. I noen fagmiljø inngår ph.d.-kandidatene i store forskergrupper og veiledes av en hel gruppe med erfarne forskere, i andre fagmiljø er det tradisjon for at veiledningsforholdet er et individuelt forhold mellom ph.d.-kandidat og én veileder. UiB har mange dyktige veiledere, enkelte har veiledet doktorgradskandidater i flere tiår, andre skal til å gjøre det for første gang. Videreutviklingen av opplæringstilbudet for ph.d.-veiledere må ta høyde for mangfoldet av fagtradisjoner, veiledere og veiledningssituasjoner.

Arbeidsgruppen

En arbeidsgruppe satt ned av Forskningsadministrativ avdeling i samarbeid med prorektor har sett på veilederopplæringen ved UiB og mulighetene for forbedring. Arbeidsgruppen har vært satt sammen av vitenskapelig og administrativt ansatte fra blant annet alle fakulteter. Arbeidsgruppen har arbeidet med rapporten i perioden fra august til desember 2015. Arbeidet har blitt ledet av Arild Raaheim med støtte fra FAs ph.d.-koordinatorer. Det har vært gjennomført fire møter og et halvdagsseminar.

Arbeidsgruppen ble bedt om å ta stilling til følgende spørsmål:

1. Hva er god ph.d.-veiledning?
2. Hva kan være felleselementene i veilederopplæringen og hva må være fagnært/fagspesifikt?
3. Hvordan kan UiB best styrke sin veilederopplæring?
4. Hvordan kan kapasiteten på UPED 622 økes og tilbys flere veiledere?
5. Bør veilederopplæringen (hele/deler) gjøres obligatorisk, og hvordan kan dette eventuelt best organiseres?

Det er på det rene at mandatet rommer spørsmål av svært ulik karakter. Noen er overordnede og prinsipielle, slik som spørsmålet om hva god ph.d.-veiledning er, andre er langt mer konkrete som spørsmålet om hvordan kapasiteten på UPED 622 kan økes. Arbeidsgruppen har tatt for seg alle spørsmålene, men mens spørsmålet om god ph.d.-veiledning besvares med en diskusjon uten en tydelig anbefaling som resultat, leder de andre spørsmålene til anbefalinger som er presentert i sammendraget innledningsvis og i større detalj mot slutten av rapporten.

Bakgrunn

Forskerutdanningen har gjennomgått omfattende endringer siden årtusenskiftet. Dette er en del av en internasjonal utvikling (Kiley 2011), men gjelder også i høyeste grad for UiB. Ph.d.-graden ble innført ved UiB i 2003 og i årene etterpå har vi sett en sterk økning i antallet ph.d.-kandidater: i perioden fra 2003 har antallet nye doktorgradsstudenter som tas opp hvert år ved UiB blitt nesten doblet, til 232 i 2014 (DBH). Den sterke økningen er ikke minst et resultat av at mange utenlandske

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

statsborgere tar doktorgraden i Norge. I perioden fra 2000 til 2013 steg andelen utenlandske statsborgere som tok doktorgraden ved norske universiteter fra 13 til 33 prosent (Thune et al, 2012; Bruen Olsen 2013).

En gjennomgang av den årlige fremdriftsrapporten i forskerutdanningen foretatt av FA for 2015, viser at 86 % av ph.d.-kandidatene ved UiB er 'svært fornøyde' eller 'fornøyde' med sitt veilederforhold. Dette tallet har vært stabilt gjennom flere år. En undersøkelse gjennomført i 2009 blant ph.d.-kandidater som var medlemmer av Forskerforbundets og referert i Thune et al. (2012, s. 45) viser at 78% av de spurte var fornøyde med den veiledningen de fikk.

Tall fra UiBs fremdriftsrapport for ph.d.-kandidater i 2015: 86% av kandidatene er fornøyd eller svært fornøyd med sitt veilederforhold.

Samtidig har også innholdet i forskerutdanningen endret seg og veiledningen er blitt mer formalisert. I dag anbefaler Ph.d.-forskriften ved UiB at alle kandidater har to veiledere. Den årlige fremdriftsrapporteringen som UiB gjennomfører viser at dette er regelen ved universitetet, og at utviklingen går i retning av at færre kandidater har kun én veileder: mens 18% av kandidatene hadde kun én veileder i 2010, er tallet nede i 12% i 2015.

Tall fra UiBs fremdriftsrapport for ph.d.-kandidater i 2015: 88% av kandidatene har to eller flere veiledere.

2015-tall fra fremdriftsrapporten for ph.d.-kandidater viser at UiB per i dag har 781 hovedveiledere for 1251 kandidater¹. Dette innebærer at noen veiledere flere kandidater: mens to tredjedeler av veilederne er hovedveileder for én kandidat, har de travleste veilederne ved UiB hovedansvaret for opptil ni kandidater. Dette kommer i tillegg til biveiledere for de kandidatene som har to eller flere veiledere. Her er det stor variasjon mellom fakultetene. Dette gjenspeiler ulike fagtradisjoner, som kommer til uttrykk både i tallene fra fremdriftsrapporteringen og i fakultetenes årlige forskerutdanningsmeldinger. Mens det ved noen fakultet er vanlig med én veileder, er det ved andre fakultet svært utbredt å ha tre eller flere veiledere. Dette stiller ganske ulike krav til veilederne ved de forskjellige fakultetene.

Ved **Det humanistiske fakultet (HF)** oppgir 27% av de 157 registrerte ph.d.-kandidatene at de har én veileder, mens flertallet på 60% har to. I forbindelse med kartleggingen av forskerutdanningen ved fakultetene understreker HF at det faglige ansvaret for ph.d.-kandidatene er lagt til instituttene. I forskerutdanningsmeldingen for 2014 skriver fakultetet at det ikke foregår formell veilederopplæring, men de fleste instituttene har veilederforum, hvor veiledere kan møtes for å utveksle erfaringer. Fakultetet arrangerer dessuten startdager for ph.d.-kandidatene hvor veilederne oppfordres til å delta og hvor ulike sider ved forskerutdanningen diskuteres.

Ved **Det juridiske fakultet (JUR)** oppgir 57% av de 45 registrerte kandidatene at de har én veileder, mens et stort mindretall på 40% oppgir å ha to veiledere. I sin tilbakemelding på kartlegging av veiledningstilbudet rapporterer fakultetet at de ikke har noen formelle tilbud om opplæring av veiledere, men at det tidvis arrangeres frivillige veilederseminar.

Ved **Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet** oppgir 54% av de 364 registrerte kandidatene at de har to veiledere, mens hele 37% har 3 eller flere. Fakultetet tilbyr ikke organisert

¹ Noen kandidater er ikke pålagt å rapportere så antall kandidater er høyere.

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

veilederopplæring. De peker på at det foregår noe aktivitet rettet mot dette i de etablerte forskerskolene.

Ved Det **medisinsk-odontologisk fakultet (MOFA)** oppgir 42% av de 436 registrerte kandidatene at de har tre veiledere, mens 41% har to. Hele 15% har fire eller flere veiledere. Fakultetet har i fem år arrangert frivillig dagsseminar for veiledere som har hatt til sammen 130-140 deltakere.

Ved Det **psykologisk fakultet (PSYFA)** oppgir 45% av de 106 registrerte kandidatene å ha to veiledere, mens 54% har tre eller flere veiledere. Fakultetet tilbyr en gang i året et heldagsseminar om forskningsveiledning. Tilbudet er frivillig. I tillegg har fagmiljøene fokus på veilederopplæring gjennom forskningsgruppene, hvor erfaringsutveksling mellom veiledere foregår, og hvor det ofte foregår kollektiv veiledning der erfarne forskere deltar i diskusjon av kappe og kapitler i en forskergruppe og bidrar med vurderinger til kandidat og hovedveileder. I tillegg har fakultetet det faglige og administrative ansvaret for UPED622.

Ved Det **samfunnsvitenskapelig fakultet (SV)** oppgir 61% av de 139 registrerte ph.d.-kandidatene å ha to veiledere, mens 25% har én. Fakultetet tilbyr ingen formell veilederopplæring i noen fagmiljøer, men melder at det er enkelte uformelle fora i fagmiljøene hvor veiledning står på dagsorden.

Ph.d.-forskriften spesifiserer hvilke krav som stilles til veilederne, under § 6.1: «Veileder(e) skal ha doktorgrad eller tilsvarende faglig kompetanse innenfor fagfeltet og være aktive forskere. Minst én av de oppnevnte veilederne bør ha tidligere erfaring fra veiledning av kandidater på master- og/eller ph.d.-nivå.» Utover doktorgrad foreligger det altså per i dag ikke noen absolutte krav til opplæring, men det uttrykkes en forventning om at minst en av veilederne har erfaring med veiledning.

Veilederopplæring har lenge vært et innsatsområde for å bedre kvaliteten i forskerutdanningen ved UiB. I den reviderte handlingsplanen for forskerutdanningen 2008-2015 heter det «at kandidaten kommer inn i et godt forskningsmiljø, er avgjørende for forskerutdanningens kvalitet og for gjennomstrømningen» (UiB 2013, s. 7). Handlingsplanen trekker også fram en styrking av kompetanseutviklingen for veiledere som et prioritert tiltak. Fra sentralt hold blir det tilbudt veiledningskurs og det er vedtatt nye etiske retningslinjer for forholdet mellom kandidat og veileder. Også lokalt på fakulteter og institutter er det iverksatt tiltak for å styrke veilederopplæringen.

Samtidig finnes det også rom for forbedring. NOKUTs rapport om kvalitetssikringssystemet i forskerutdanningen ved Universitetet i Bergen fra februar 2014 kom med følgende anbefaling:

Universitetet bør se på muligheten for å øke kapasiteten på kurs, seminarer og andre former for opplæring i veiledningspedagogikk for veiledere på alle nivåer. (NOKUT 2014, s. 11)

Forskningsutvalget har drøftet veilederopplæringen ved flere anledninger, senest i sitt møte 6. november 2014, og pekte da på behovet for en samordning mellom fakultetsbaserte og sentrale kurs. Spørsmålet om veiledning er drøftet også på annet hold. Ph.d.-kandidatutvalget ved Det humanistiske fakultet publiserte i desember 2015 en rapport som synliggjør at flere av ph.d.-kandidatene etterspør et opplæringstilbud for sine veiledere og mener at det ville ha kunnet øke kvaliteten på veiledningen (STIP-HF 2015).

I sin årsrapport for 2014 understreker UiB at «Det er også påbegynt kartlegging og vurdering av tiltak for å forbedre veilederopplæringen på ph.d.-nivå. Disse vil følges opp videre i 2015.» (UiB årsrapport 2014). Spørsmålet om veilederopplæring i forskerutdanningen ble også behandlet på

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

Forskningsutvalgets møte 19. mars 2015 (sak 6/2015). Der anbefalte FU «en utredning av hvordan UPED 622 kan ivareta de generelle sidene ved forskningsveiledningen og om kurset eventuelt bør gjøres obligatorisk for nyansatte.» Denne anbefalingen tok utgangspunkt i en kartlegging av veilederopplæringen på UiB, hvor fakultetene ble bedt om å ta stilling til spørsmål om den eksisterende veilederopplæringen og hvilke behov man ser (se appendix).

Kurs i forskningsveiledning (UPED622)

Ved UiB har kurset UPED622 har vært en del av kursporteføljen til Institutt for pedagogikk siden 2012. Kursets leder Arild Raaheim skrev en kort rapport om kurset i forbindelse med behandling av veilederopplæring i Forskningsutvalget (sak 6/2015).

Kurset fokuserer på de pedagogiske sidene ved veilederopplæringen. Dets overordnede mål er å «Bidra til å styrke den enkelte vitenskapelige ansattes kompetanse i forhold til veiledning av doktorgradskandidater.» Kurset arrangeres en gang per år og har en kapasitet på 20 deltakere. Siden oppstarten har 57 veiledere fullført kurset, dette har inkludert deltakere fra ulike fakulteter, både nye veiledere og veiledere med lang erfaring.

Modulen er lagt opp i form av to samlinger: en første samling som går over to dager og en andre samling på en dag. På den andre samlingen presenterer deltakerne et arbeid fra mellomperioden i form av en poster. Kursdeltakerne foretar en skriftlig evaluering av kurset, og en gjennomgang av disse viser høy grad av tilfredshet. Muligheten for å møtes ansikt-til-ansikt, på tvers av fakultet og fagtradisjoner, og med kolleger med varierende erfaring fra phd veiledning, trekkes frem som spesielt bra og lærerikt.

Veilederopplæring internasjonalt

En undersøkelse av praksis ved ulike europeiske universiteter publisert av EUA i 2013 viser at i underkant av en tredjedel av universitetene hadde obligatorisk veilederopplæring, mens i overkant av en tredjedel hadde frivillig veilederopplæring (Byrne et al. 2013, s. 35). Undersøkelsen antyder at det er nasjonale forskjeller i måten institusjonene administrerer veilederopplæringen. I Sverige er det vanlig med obligatoriske kurs for de som ønsker å veilede ph.d.-kandidater. I Storbritannia legger man vekt på å kontrollere veiledningen, og veilederne risikerer å miste retten til å veilede om gjentatte problemer oppstår. I Sør- og Øst-Europa legges det vekt på formelle kvalifikasjoner og erfaring som forsker. I Spania må forskere ha seks år med forskererfaring før de kan bli veiledere, mens i Polen må de ha habilitert seg gjennom et prosjekt utover doktorgraden.

EUAs råd for forskerutdanning, EUA-CDE, stod bak det såkalte Salzburg II-initiativet som i 2010 kom som en oppfølging av Salzburg-prinsippene for doktorgradsutdanningen fra 2005. Rapporten fra arbeidet med Salzburg II understreker veiledningens betydning for doktorgradsutdanningen:

Supervision must be a collective effort with clearly defined and written responsibilities of the main supervisor, supervisory team, doctoral candidate, doctoral school, research group and the institution, leaving room for the individual development of the doctoral candidate. Providing professional development to supervisors is an institutional responsibility, whether organised through formal training or informal sharing of experiences among staff. Developing a common supervision culture shared by supervisors, doctoral school leaders and doctoral candidates must be a priority for doctoral schools. (EUA-CDE, 2010)

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

Anbefalingen understreker betydningen av at institusjonen tar et overordnet ansvar for opplæring av veiledere og at det prioriteres å utvikle en felles veilederkultur.

En forskningsartikkel om doktorgradsutdanningen ved Australias ledende universiteter fra 2011 viser at veilederopplæring har blitt en regel, og at flere av universitetene opererte med et akkrediteringssystem for ph.d.-veiledere. For å oppnå akkreditering kunne man enten veilede en eller flere kandidater sammen med en mer erfaren veileder, eller gjennomgå veilederopplæring (Kiley 2011).

Veilederopplæring ved skandinaviske institusjoner

Ulike skandinaviske universiteter har ulike tilnærminger til opplæring for ph.d.-veiledere, dette gjelder også innenfor Norge (Thune et al. 2012). Regelverket ved de ulike universitetene er svært ulikt. Noen, slik som Lunds Universitet, stiller krav fra sentralt hold om at alle ph.d.-veiledere skal ha veilederopplæring. Hos andre, slik som NTNU og Århus Universitet uttrykkes det en forventning på fakultetsnivå om at alle ph.d.-veiledere skal ha opplæring. Det er verdt å merke seg at NTNU i sin ph.d.-håndbok pålegger veilederne et ansvar for å videreutvikle sin egen didaktiske veiledningskompetanse gjennom deltakelse i kurs og seminarer, uten at dette formuleres som et sentralt krav om spesifikke kurs. Ved UiO stilles det ingen spesifikk krav til egen veilederopplæring. Dette tilsvarer situasjonen ved UiB.

Det er også verdt å legge merke til at de kursene som tilbys varierer veldig i karakter. I mange tilfeller tilbys kurs i ph.d.-veiledning enten som en del av, eller i forlengelsen av en grunnpakke i universitetspedagogikk, som tilbys enten sentralt eller ute på fakultetene (Thune et al. 2012). Noen kurs fokuserer mye på regelverk og rutiner, mens andre har sterkere fokus på de pedagogiske og didaktiske sidene ved veilederrollen. Mange av de mer spesialiserte opplæringstilbudene i ph.d.-veiledning bærer preg av å være ad hoc-baserte og det dreier seg snarere om løsrevne seminarer enn om regulære kurs. Dette preger for eksempel tilbudet ved NTNU. Det er også verdt å legge merke til at noen av de nasjonale forskerskolene har begynt å tilby kurs og/eller seminarer for ph.d.-veiledere. Lunds Universitet og Århus Universitet skiller seg ut ved å tilby mer systematiske kurs for viderekomne veiledere.

Universitetene i Stavanger, Agder og Nordland har siden 2012 hatt et samarbeid om veilederopplæring. Kurset er delt inn i tre moduler som tas over tre to-dagers samlinger i løpet av et år. De bruker både eksterne og interne foredragsholdere, men det faglige ansvaret ligger hos en eksternt innleid konsulent.

God veiledning

Kvalitet må være et sentralt kriterium i utviklingen av veilederopplæringen ved UiB. God veiledning kan forstås på flere måter og vil til en viss grad være avhengig av ulike fagtradisjoner. Samtidig finnes det noen fellestrekk. På et overordnet nivå kan man argumentere for at god veiledning innebærer evnen til å realisere ph.d.-kandidatens potensiale som forskere ved å gjennomføre en doktorgrad, uavhengig om kandidaten skal ha en videre karriere innenfor eller utenfor akademia.

Dette medfører at god veiledning forutsetter *læring*. Gjennom veiledningen skal ph.d.-kandidatene lære noe om det å være forsker. Innholdet i dette – hvilke forventninger som stilles til det å være forsker – kan variere betydelig fra fagmiljø til fagmiljø, men den grunnleggende forutsetningen om læring er felles.

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UIB

Et grunnleggende utgangspunkt er at god veiledning er *tilpasset* veiledning. Ph.d.-kandidatene er forskjellige – i kraft av sin egen personlighet, sin faglige og sosiale bakgrunn, og andre faktorer. Dette gjelder også for studenter på lavere nivå, men settes på spissen for ph.d.-kandidater som blir forventet å oppvise langt større selvstendighet i sitt arbeid. Dette betyr at veiledningen av ph.d.-kandidater i større grad enn annen form for undervisning må tilpasses den enkelte kandidats forutsetninger og behov.

Forskningen på ph.d.-veiledning fokuserer gjerne på ulike tilnærminger til veiledningssituasjonen, slik som Anne Lee i boken *Successful Research Supervision* (2012). Lees modell legger vekt på at de ulike tilnæringsmåtene tar utgangspunkt både i måten veileder og kandidat forholder seg til veiledningssituasjonen, og at tilnæringsmåtene potensielt har både positive og negative sider. I lys av denne modellen kan god veiledning forstås som evnen til å reflektere over egen veilederpraksis og den individuelle ph.d.-kandidatens behov, for så å nyttegjøre seg den tilnærmingen som vil gi et best mulig resultat i det konkrete tilfellet.

I sin bok, *The Good Supervisor* (2012), peker Gina Wisker på de ulike sidene ved veilederrollen: som guide, lærer, kollega og mentor. I tillegg, understreker Wisker, fungerer veileder som ph.d.-kandidatens fremste forbindelsesledd til institusjonen. Hvilke forventninger kandidatene har til sin veileder påvirkes av kulturelle, kjønns- og aldersmessige forhold (Wisker 2012, 81-82). Dette stemmer også med funn Jan Fredrik Hovden har gjort i en upublisert undersøkelse av kandidatens forventninger til sine veiledere ved SV-fakultetet.

God veiledning er også et spørsmål om hvilke *forutsetninger* den foregår under. Dette kan være et spørsmål om tidsbruk: Har veileder tilstrekkelig tid til å veilede? Her kan det både handle om den individuelle veileders prioritering av sin tid, og om institusjonens allokering av ressurser.

Tid til å veilede innebærer ikke bare tid til å følge opp den enkelte ph.d.-kandidat, men også til å reflektere over egen praksis. Her befinner vi oss i skjæringspunktet mellom spørsmålet om tid og spørsmålet om pedagogisk kompetanse. Pedagogisk kompetanse kan utvikles gjennom egen refleksjon – dersom det finnes tid til det – men forutsetningene for slik refleksjon styrkes i møtet med andre veiledere. Det er grunn til å tro at forutsetningene for denne refleksjonen styrkes ytterligere dersom den systematiseres og ses i lys av forskning på veiledning.

Kvalitet i veiledningen er et forskningsspørsmål som har blitt behandlet i flere studier. En undersøkelse av kvalitet i ph.d.-utdanningen ved Aarhus universitet viser til en rekke studier som har påvist sammenhenger mellom ph.d.-veiledningen og ph.d.-kandidatens 1) tilfredshet, 2) trivsel, 3) tiltro til egne evner, 4) fremdrift og 5) publisering (Byrne et al. 2013, s. 11). God veiledning kan også forstås på flere måter. God veiledning kan være veiledning som legger til rette for at kandidatene fullfører til normert tid, eller veiledning som bidrar til å utdanne gode forskere med evne til å initiere og gjennomføre egne prosjekter. God veiledning kan også forstås fra en administrativ synsvinkel: kompetent veiledning reduserer risikoen for misforståelser, eller konflikt mellom kandidat og veileder og dermed den tiden som må brukes på konflikthåndtering.

Arbeidsgruppens anbefalinger

Arbeidsgruppen støtter seg i sine anbefalinger til UiBs uttalte strategiske mål om å tilby forskerutdanning av høy, internasjonal kvalitet i alle fagmiljøer. I den forbindelse er anbefalingene i Salzburg II-erklæringen en viktig rettesnor. Her slås det fast at å tilby en profesjonell utvikling for ph.d.-veiledere er et institusjonelt ansvar. Arbeidsgruppen slutter seg dermed til OU7-rapportens

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

anbefaling om at det bør være en sentral oppgave å avdekke behov for veilederopplæring og iverksette gode fellestiltak.

Etableringen av en ny løsning for opplæring av ph.d.-veiledere ved UiB gir oss muligheten til å foreta et strategisk valg. Gitt at veiledningen er en viktig bestanddel i forskerutdanningen så vil dette få konsekvenser for kvaliteten på det tilbudet fremtidige ph.d.-kandidater vil få ved vår institusjon. Arbeidsgruppen anbefaler at opplæring av ph.d.-veiledere prioriteres som et viktig tiltak for å styrke forskerutdanningen. Dette innebærer at det legges til rette for et godt pedagogisk tilbud både for ferske og erfarne veiledere, slik at de kan videreutvikle sin kompetanse. Videre innebærer det både å gjennomføre noen konkrete tiltak umiddelbart og å legge til rette for at veilederopplæring prioriteres og videreutvikles i årene som kommer.

Arbeidsgruppen anbefaler at veilederopplæringen ved UiB organiseres etter en tre-delt modell som består av (1) et kurs i forskningsveiledning (UNIPED622) organisert av program for universitetspedagogikk ved Institutt for pedagogikk; (2) et nyopprettet kurs i regler og rutiner knyttet til forskerutdanningen ved UiB; (3) fakultetsvise veilederseminarer. I tillegg anbefales det å opprette et forum for koordinering av veilederopplæring ledet av prorektor.

Kurs i forskningsveiledning

I dagens veilederopplæring har kurset UPED622 en sentral plass, hvor man kan kurse 20 veiledere hvert år. Kurset har fungert godt, som et grunnleggende innføringskurs i pedagogiske problemstillinger knyttet til veiledning av ph.d.-kandidater. Samtidig har det i dagens form kapasitetsproblemer som gjør at det ikke er mulig å tilby det til alle ph.d.-veiledere ved UiB. Dette er et tilbud som anerkjennes av fakultetene og i kartleggingen av veilederopplæringen var det flere av fakultetene som etterspurte større kapasitet.

Den eksisterende veilederopplæringen (UPED622) organiseres av fagmiljøet i universitetspedagogikk ved Institutt for pedagogikk. Det å bygge opp egen kompetanse har stor verdi for et breddeuniversitet som UiB. For det første sikrer man seg at også veilederopplæringen kan være forskningsbasert, det vil si at den kan drives av krefter som også forsker på veiledning. For det andre sikrer man seg et miljø som i tillegg til å undervise det konkrete kurset i veiledning av ph.d.-kandidater også kan fungere som en ressurs i andre sammenhenger, som vi vil komme tilbake til under punktet fakultetsvise veilederseminarer.

Arbeidsgruppen anbefaler

- at UNIPED622 videreføres som et tilbud (valgbar modul) i basisutdanningen i universitetspedagogikk.
- at kapasiteten i første omgang (fra 2016) økes slik at kurset kan gjennomføres to ganger i året. Dette vil innebære at kapasiteten dobles fra 20 til 40 deltakere per år.
- at kurset videreutvikles i lys av den nye modellen, og at det tilføres ekstra ressurser for å øke kapasiteten og videreutvikle fagtilbudet, eksempelvis få tilført ressurser til professor II.

Kurs i regler og rutiner

Forskerutdanningen har gjennomgått store forandringer siden ph.d.-graden ble etablert for drøye ti år siden. Et sentralt punkt i denne utviklingen er etableringen av Ph.d.-forskrift og annet regelverk og rutiner som har konsekvenser for ph.d.-kandidatenes hverdag. Ph.d.-forskriften har en egen paragraf (§6) som er dedikert bestemmelser om veiledningen av ph.d.-kandidater ved UiB, men også andre

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

bestemmelser og rutiner knyttet til doktorutdanningsløpet vil være relevante. I sin tilbakemelding til Forskningsadministrativ avdelings kartlegging av veilederopplæringen ved fakultetene (FU 6/2015), peker flere av fakultetene (HF, JUR, MOF) konkret på behovet for opplæring av veiledere i dette.

Det medisinsk-odontologisk fakultet har utviklet et opplegg for innføring i regler og rutiner knyttet til ph.d.-veiledning. Dette kurset er utviklet som et elektronisk kurs som kan gjennomføres på individuell basis på grunnlag av selvstudium. Litt avhengig av hvor godt veilederne kjenner regler og rutiner fra før vil dette kunne ta en håndfull timer å gjennomføre. Per i dag er kurset spesialinnrettet mot veiledere på MOF, men det vil være mulig å tilpasse dette til andre deler av universitetet uten for store kostnader. Et grunnleggende spørsmål vil være om man skal utvikle et felles kurs i regler og rutiner for alle ph.d.-veiledere ved UiB, eller om dette skal tilpasses lokale forhold. Gitt at det er noen forskjeller i rutinene ved ulike fakulteter kan det være en fordel med lokale tilpasninger. En mulig måte å løse dette på er at man operer med en felles del av kurset og en del som er utviklet av de ulike fakultetene for sine veiledere.

Det er videre et spørsmål om e-læringsmodulen i regler og rutiner for forskerutdanningen skal gjøres obligatorisk for ph.d.-veiledere og om dette skal gjelde for alle veiledere ved UiB. Her kunne det være naturlig å skille mellom de veilederne som har erfaring med å veilede ph.d.-kandidater ved UiB og de som ikke har det.

Arbeidsgruppen anbefaler

- at det etableres et e-læringskurs i regler og rutiner knyttet til forskerutdanningen basert på det kurset som allerede er utviklet av MOF. Det anbefales at det utvikles et felles kurs for hele UiB, som fakultetene får mulighet til å tilpasse lokale forhold.
- Arbeidsgruppens generelle anbefaling er at dette kurset bør være obligatorisk for alle som skal veilede ph.d.-kandidater ved UiB, men dette bør det være opp til de enkelte fakultetene å avgjøre.
- Ph.d.-koordinatorene ved fakultetene får et spesielt ansvar for å tilrettelegge for kurset, i samarbeid med FAs ph.d.-koordinator.

Fakultetsvise veilederseminarer

Ved fakultetene avholdes det med ulik grad av regelmessighet kurs og/eller seminarer for ph.d.-veiledere. Dette kommer i tillegg til mer uformelle faglige møteplasser for erfaringsutveksling mellom veiledere. Slike fagnære aktiviteter er en essensiell del av den totale veilederopplæringen ved UiB og det er viktig at de videreføres.

Samtidig er dette tilbudet i liten grad institusjonalisert og vil derfor kunne være sårbart for endringer i ressursituasjonen og faglige prioriteringer ved fakulteter og institutter. En styrking av opplæringstilbudet til veiledere kan bestå i å koordinere tilbudet om seminarer for ph.d.-veiledere ved de ulike fakultetene på en bedre måte og i større grad bringe inn den pedagogiske kompetansen i veilederopplæring ved Institutt for pedagogikk. Dette bør være mulig å gjøre på en måte som ivaretar de lokale fagmiljøenes interesser og ønsker til seminartilbudet.

Et viktig element som trekkes fram av flere av fakultetene er behovet for opplæring i etikk. Forskningsetiske spørsmål er et dagsaktuelt tema for mange av forskningsmiljøene ved UiB og det er et område hvor kravene stadig skjerpes. Det er et institusjonelt ansvar å sørge for at den forskningen som skjer ved universitetet følger lover og normer for god forskningsetikk. Arbeidet med ph.d.-

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

graden medfører for kandidatene et helt annet ansvar for forskningsetikk enn det de stilles overfor på MA-nivå. Det er også grunn til å peke på at ph.d.-kandidatene ved UiB har svært ulik bakgrunn, i 2014 var 36% av de doktorgradene ved UiB avlagt av utenlandske statsborgere (DBH). I mange av disse tilfellene har UiB i praksis små muligheter for å kontrollere hva slags opplæring kandidatene har i forskningsetikk. Det er derfor viktig at UiB sikrer seg at veilederne har et aktivt forhold til forskningsetiske spørsmål og at de kan gi sine kandidater god og oppdatert veiledning på dette.

Det høye antallet veiledere ved UiB gjør det aktuelt å se på muligheten for å bruke digitale læringsverktøy som en måte å nå mange veiledere med et godt pedagogisk opplegg. En konkret mulighet er å bruke den digitale og pedagogiske kompetansen som finnes ved UiB til å utvikle en ressursbase for seminarer som består av definerte pedagogiske opplegg som de ulike fakultetene og instituttene kan ta i bruk på lokale samlinger. Disse pakkene kan bestå av en kort video som presenterer et case, en kort pensumliste som henviser til relevant litteratur og et kort definert seminaropplegg som beskriver hvordan man kan bruke dette som et pedagogisk etablert utgangspunkt for en diskusjon om relevante tema.

Arbeidsgruppen anbefaler

- at fakultetene etablerer et seminartilbud for sine veiledere med fokus på god veiledning som er godt forankret i fagtradisjoner. Seminartilbudet skal sikre relevante diskusjoner og refleksjoner for veiledere på ph.d.-nivå. Tilbudet bør være tilpasset både ferske og erfarne veiledere.
- at program for universitetspedagogikk i samarbeid med FA får ressurser til og ansvar for å utvikle en felles, pedagogisk fundert ressursbase for slike seminarer. Det anbefales at det tas i bruk digitale læringsverktøy for å sikre at dette blir et tilbud som kan være tilgjengelig for alle UiBs veiledere.

Forum for koordinering av forskningsveiledning

Med dagens organisering av forskerutdanningen ved UiB er det Forskningsadministrativ avdeling som har hovedansvaret for koordineringen av forskerutdanningen ved universitetet. Dette skal likevel ikke være til hinder for lokal gjennomføring og lokale tilpasninger.

Et viktig spørsmål i diskusjonen om veilederopplæringen ved UiB er hvem som skal ha ansvaret – universitetet sentralt, eller de ulike fakultetene/instituttene. Noen grunnleggende pedagogiske, etiske og administrative problemstillinger i møtet mellom veileder og ph.d.-kandidat er felles for alle som veileder ved UiB, mens andre sider ved det å veilede oppviser stor variasjon.

En kombinasjon av sentrale og lokale løsninger vil skape et behov for koordinering. Dette behovet ble også identifisert av FU i behandlingen av saken om veiledning i forskerutdanningen (sak FU 15/14). For å sikre denne samordningen kan det opprettes et forum for veilederopplæring som forener representanter for fakultetene, uniped-miljøet ved Institutt for pedagogikk og FA, og ledes av prorektor. Formålet med forumet kan være å koordinere arbeidet med veilederopplæringen, identifisere forbedringspunkter og foreslå tiltak.

Arbeidsgruppen anbefaler

- at Forskningsutvalget (FU) får i oppdrag å følge opp spørsmål som vedrører veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB. Arbeidet bør legges til en undergruppe av FU og

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UiB

ledes av prorektor og består av representanter for FA, program for universitetspedagogikk og faglige representanter for hvert fakultet.

Konklusjoner og hovedanbefalinger

Arbeidsgruppen mener at den løsningen som presenteres her innebærer en betydelig kompetanseheving fra dagens nivå og legger et godt grunnlag for økt kvalitet i forskerutdanningen ved UiB ved at:

- Arbeidet med opplæring av ph.d.-veiledere ved UiB **prioriteres**.
- Det eksisterende UPED622 **videreutvikles**.
- det utarbeides et **kurs i regler og rutiner** knyttet til veiledning av ph.d.-kandidater. Kurset bygger videre på det e-læringskurset som allerede er utarbeidet ved MOF.
- Fakultetene etablerer **seminartilbud** for sine ph.d.-veiledere.
- Det etableres et **forum for veilederopplæring** med ansvar for å koordinere UiBs tilbud innen opplæring for ph.d.-veiledere.

Referanser

Bruen Olsen, T., 2013, "Utlendinger med norsk doktorgrad – hvor blir de av?", Oslo:NIFU, <http://www.nifu.no/files/2013/04/NIFUrapport2013-17.pdf>

Byrne, J., T. Jørgensen og T. Loukkola, 2013, *Quality Assurance in Doctoral Education: results of the ARDE project*, EUA publications, http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/EUA_ARDE_Publication.pdf?sfvrsn=4

DBH, 2015, "Forskerutdanning", *Utvalgte nøkkeltall for institusjonene*, http://dbh.nsd.uib.no/nokkeltall/nokkeltall_htmlrapport.action?undermeny=nokkeltall_inst

EUA-CDE, 2010, *Salzburg II Recommendations: European Universities' Achievements since 2005 in Implementing the Salzburg Principles*, European Universities Association, http://www.eua.be/Libraries/publications-homepage-list/Salzburg_II_Recommendations.pdf?sfvrsn=2

FU, 2015, «Veilederopplæring i forskerutdanningen», Saksforelegg (6/2015) til møte i Forskningsutvalget, http://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/4000_saksforelegg_veilederopplaering_til_fu_mars_2015.pdf

FU, 2015, «Kartlegging av veilederopplæring ved fakultetene», Vedlegg til sak 6/2015 i Forskningsutvalget, http://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/4010_vedlegg_1_fu-sak_6-15.pdf

FU, 2015, «Rapport om UPED622», Vedlegg til sak 6/2015 i Forskningsutvalget, http://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/4020_vedleg_2_fu-sak_6-15_rapport_raaheim.pdf

Halse, Christine, 2011, "Becoming a supervisor": the impact of doctoral supervision on supervisors' learning", *Studies in Higher Education*, 36:5, 557-570.

Hermann, K.J., G. Wichmann-Hansen og T.K. Jensen, 2014, *Kvalitet i ph.d.-forløp: En undersøkelse blant ph.d.-studerende på Aarhus Universitet*, Aarhus Universitet, <http://www.au.dk/kvalitetiphd/rapporter/>

Feltkode endret

Formatert: Norsk (bokmål)

Formatert: Norsk (bokmål)

Formatert: Norsk (bokmål)

Formatert: Norsk (bokmål)

Formatert: Norsk (bokmål)

Kompetanse for ph.d.-veiledning
Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UIB

- Hylleseth, Berit et al., 2012, *Akademisk, attraktiv, allsidig, En helhetlig plattform for ph.d.-utdanning ved Universitetet i Oslo*,
UiO, http://www.uio.no/om/organisasjon/styret/moter/kart_prot2013/04.23/forskerutdanning.pdf
- Kiley, Margaret, 2011, "Developments in research supervisor training: causes and responses," *Studies in Higher Education*, 36:5, pp. 585-599.
- Lee, Anne, 2012, *Successful Research Supervision: Advising students doing research*, Routledge, London.
- NOKUT, 2014, «Evaluering av system for kvalitetssikring av utdanningen ved Universitetet i Bergen», *NOKUTs tilsynsrapporter*, http://www.nokut.no/Documents/NOKUT/Artikkelbibliotek/Kunnskapsbasen/Rapporter/Kvalitetssikringsrapporter/2014/UiB_system_kvalitetssikring_2014.pdf
- NTNU, 2015, *Ph.d.-håndbok: Kvalitet i ph.d.-utdanningen*, Rektoratet ved Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, https://innsida.ntnu.no/c/wiki/get_page_attachment?p_l_id=22780&nodeId=24647&title=H%C3%A5ndbok+for+doktorgradsutdanningen&fileName=phd_haandbok_web.pdf
- STIP-HF, 2014, *Hvor fornøyd er stipendiater på HF med sin veiledningssituasjon?*, Rapport fra ph.d.-kandidatutvalget ved HF, <http://stiphf.b.uib.no/files/2014/06/Hvor-fornoyd-er-ph.d.-kandidater-ved-HF-med-veiledningssituasjonen-7.pdf>
- STIP-HF, 2015, *Hvor fornøyd er stipendiater på HF med sin veiledningssituasjon?* Oppfølgingsrapport. Rapport fra ph.d.-kandidatutvalget ved HF.
- Thune, Taran, et al. "PhD education in a knowledge society. An evaluation of PhD education in Norway." Oslo: NIFU (2012), <http://www.nifu.no/files/2012/11/NIFUrapport2012-25.pdf>.
- UiB, 2013, *Fra livsverk til karrierestart: revidert handlingsplan for forskerutdanningen 2008-2015*, Universitetet i Bergen, <http://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/w2/re/reviderthplan-for-forskerutdanning2008-2015.pdf>
- Wichmann-Hansen, G., 2014, "The Doctorate Holder as an Outcome: what do we mean by outcome and what are the practical implications", presentasjon på *EUA-CDE Annual Conference on The Doctorate Holder as an Outcome - Mindset, Research, Innovation* i Izmir, Tyrkia. http://www.eua.be/Libraries/cde-website/Gitte_Wichmann-Hansen.pdf?sfvrsn=0
- Wisker, Gina, 2012, *The Good Supervisor: Supervising Postgraduate and Undergraduate Research for Doctoral Theses and Dissertations*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.

Feltkode endret

Appendix

Sammenfatning av fakultetenes kartlegging av eksisterende veilederopplæring

1) Hva slags veilederopplæring (formell og uformell) for ph.d.-veiledere tilbys?

- Er opplæringen obligatorisk eller frivillig?
- Brukes det interne eller eksterne ressurser til opplæring av veiledere på ph.d.-nivå?
- Er opplæringen formalisert og gis det sertifisering/dokumentasjon av opplæringen til den enkelte deltaker?
- Er det opprettet andre forum for erfaringsutveksling mellom ferske og erfarne veiledere?

2) Hva slags veilederopplæring (formell og uformell) er det behov for i forskerutdanningen?

- Bør opplæringen være obligatorisk eller frivillig?
- Hvilke arenaer for erfaringsutveksling er det behov for?
- Bør opplæringen organiseres lokalt, sentralt eller i en kombinasjon?
- Hva kan være felleselementer i veilederopplæringen og hva må være fagnært/fagspesifikt?

Det kom inn svar fra alle fakulteter, i tillegg til Insitutt for filosofi og førstesemesterstudier ved HF. Situasjonen ved fakultetene er svært ulik, men alle fakulteter har en eller annen form for tiltak for å følge opp veilederne.

Det humanistiske fakultet har ingen formell opplæring for veiledere på ph.d.-nivå, men melder at det delvis ivaretas gjennom andre arenaer, som startdager for nye kandidater. HF rapporterer at det på institutt-nivå finnes forum for veiledere som har samlinger hvor det forventes, men ikke stilles krav til, deltakelse. HF påpeker viktigheten av slike tilbud er lokal forankret i fagmiljøene. Stip-HF, kandidatenes egen interesseorganisasjon på HF, er positive til en mer strukturert veilederopplæring. Ellers trekker HF frem miljøstøtte og kollegial oppbakking når det gjelder veilederrollen. Generelt er HF positive til en diskusjon om en strammere struktur rundt veilederopplæringen, men uttaler seg ikke om den bør være obligatorisk eller frivillig.

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet tilbyr ikke organisert veilederopplæring på fakultetet. De peker på at det foregår noe aktivitet rettet mot dette i de etablerte forskerskolene, men anser det ellers som et sentralt ansvar å sørge for at det er nok kapasitet på UPED622-modulen. MN uttaler seg ikke om de ønsker obligatorisk veilederopplæring.

Det medisinsk-odontologiske fakultet har i fem år arrangert frivillig dagsseminar for veiledere som har hatt til sammen 130-140 deltakere. MOF har hatt en egen prosjektgruppe for veilederopplæring som har vurdert fakultetets behov. De leverte en rapport i mai 2014 som skisserer en tredelt modell for hvordan opplæringen bør foregå: 1) Ekurs i regelverk og rutiner; 2) utvide dagsseminarer til et mer omfattende opplegg; 3) UPED622. MOF ønsker at deler av veilederopplæringen skal være obligatorisk og vil sertifisere sine veiledere.

Det samfunnsvitenskapelige fakultet tilbyr ingen formell veilederopplæring i noen fagmiljøer, men melder at det er enkelte uformelle fora i fagmiljøene hvor veiledning står på dagsorden. SV mener det fungerer tilfredsstillende slik det gjør i dag og har ikke behov for å formalisere tilbudet til veilederopplæringen ytterligere. Dersom det likevel gjøres, bør det være som frivillige tilbud.

Kompetanse for ph.d.-veiledning

Rapport fra arbeidsgruppe for veilederopplæring på ph.d.-nivå ved UIB

Det juridiske fakultet rapporterer at de ikke har noen formelle tilbud om opplæring av veiledere, men at det sporadisk arrangeres frivillige veilederseminar. De melder om behov både for fagspesifikke tilbud og generelle/sentrale tilbud (UPED622-modulen). De mener også at det bør være obligatorisk for nye veiledere.

Det psykologiske fakultet tilbyr en gang i året et heldagsseminar om forskningsveiledning. Tilbudet er frivillig. I tillegg har fagmiljøene fokus på veilederopplæring gjennom forskningsgruppene, hvor erfaringsutveksling mellom veiledere foregår og hvor det ofte foregår kollektiv veiledning der erfarne forskere deltar i diskusjon av kappe og kapitler i en forskergruppe og bidrar med vurderinger til kandidat og hovedveileder. I tillegg har fakultetet det faglige og administrative ansvaret for UPED622. Fakultetet melder om behov for både formelle og uformelle tilbud i veilederopplæringen, og både lokale og sentrale tilbud. De uttaler seg ikke om det bør være obligatorisk eller frivillig.